

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

This full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/14484>

Please be advised that this information was generated on 2014-11-11 and may be subject to change.

stek voor groepsbewustzijn. Al snel werd echter duidelijk dat de nationale ouderenbonden slechts aantrekkingskracht hebben voor een zeer kleine groep mensen: van de 476 geïnterviewde mensen waren er maar 12 lid. De conclusie van het onderzoek luidt dat van 'duurzame collectieve acties, met een duidelijke ideologie, met een organisatorische kern en met een gerichtheid op sociale veranderingen, geen sprake lijkt te zijn' (p. 224).

Op zichzelf genomen een magere conclusie en ook Naafs is zich hier wel van bewust. Gezien het grotendeels ontbreken van collectieve acties heeft hij de hypothesen omtrent causale verbanden, met name tussen actiebereidheid en actie, nauwelijks kunnen toetsen.

Iemand die graag wil weten of ouderen zelf vinden dat ze 'actiebereid' zijn, zal in dit boek niet voldoende aan zijn trekken komen. Ondanks de veelbelovende vermelding in de Inleiding dat 'honderden ouderen op openhartige wijze in een zeer uitvoerig en diepgaand vraaggesprek informatie hebben verschaft', krijg je van die openhartigheid verder niets te zien. Ook een belangstellend lid van de onderzoeksgroep zal het boek al snel opzij leggen wanneer hij of zij een leek is op het gebied van statistische analyses. De hoop van Naafs dat ouderen door kennis te nemen van zijn onderzoeksresultaten meer inzicht zullen krijgen in hun eigen situatie, moet dan ook als te ambitieus worden beoordeeld. De publikatie zal door al zijn in- en uitleidende paragraafjes, door de overdaad aan details, door de vele herhalingen en de nadruk op kwantitatieve analyses, buiten de academische wereld moeilijk zijn weg vinden. Had Naafs volstaan met minder, maar dan dieper gaande interviews op basis van open vragen, dan zou zijn studie mijns inziens wel voor een groot lezerspubliek aantrekkelijk zijn geweest. Dit doet echter niets af aan het belang van het onderwerp. Ondanks het feit dat ouderenacties in de media altijd als 'hot issue' worden gebracht, is naar de actiebereidheid van ouderen immers nog nauwelijks onderzoek gedaan. Hopelijk leidt deze publikatie ertoe dat dit onderzoeksterrein eindelijk eens grondig wordt aangeboord.

Heleen Ronden

Wim Willems en Annemarie Cottaar, **Het beeld van Nederland; hoe zien Molukkers, Chinezen, woonwagengewoners en Turken de Nederlanders en zichzelf?** Ambo/Baarn, Novib/Den Haag 1989, 348 p.

In deze studie schetsen de auteurs het beeld dat Molukkers, Chinezen, woonwagengewoners en Turken hebben van Nederlanders. Zij definiëren 'beeld' als een gegeneraliseerde voorstelling over de kenmerken van leden van een bepaalde groep, waarbij bepaalde kenmerken worden toegeschreven aan alle groepsleden, ongeacht de verschillen tussen de groepsleden. Deze beelden worden geschetst op grond van interviews die door andere onderzoekers zijn gehouden met leden van genoemde minderheidsgroepen. Bij de keuze van de minderheidsgroepen heeft men een zo groot mogelijke diversiteit nagestreefd ten einde meer inzicht te verkrijgen in de functies van beelden en in de wijze waarop deze groepen hun eigen sociaal-culturele positie definiëren. Om na te gaan in hoeverre de geschetste beelden van Nederlanders daadwerkelijk leven onder de genoemde groepen, hebben de auteurs aanvullende gesprekken gevoerd met enkele Molukse en Chinese sleutelinformanten; voor de Turken hebben zij de bestaande literatuur als achtergrondmateriaal gebruikt. Voor woonwagengewoners ontbraken beide vormen van geldigheidscontrole.

Gaandeweg ontstaat het beeld dat genoemde minderheidsgroepen de Nederlanders zien als kille, onverschillige, egoïstische en zakelijke mensen die erg gesteld zijn op hun

privacy, hun individuele belang erg goed in het oog houden en weinig betrokken zijn bij hun familie en vrienden. Daarenboven zien zij de Nederlanders als zuinige, sterker nog, als gierige mensen die weinig gastvrij zijn maar daarentegen graag ingaan op de gastvrijheid van anderen. Ook ervaren deze minderheidsgroepen de Nederlanders als (te) direct, overdreven assertief, schaamteloos en onbeleefd.

Deze lijst met negatieve kwalificaties wordt wel eens afgewisseld met enkele positieve kwalificaties over Nederlanders. Veel vaker wordt het overwegend negatieve beeld van de Nederlanders gecontrasteerd met het overwegend positieve beeld dat de minderheidsgroepen van zichzelf blijken te hebben. Daarmee wordt nog eens bevestigd dat ook bij minderheidsgroepen een zekere mate van ethnocentrisme leeft. Dit verschijnsel bestaat daarin dat groepen zichzelf graag of liever als superieur beschouwen tegenover de inferieur geachte anderen. Dit verschijnsel mag inmiddels tot de universalia van de sociale wetenschappen gerekend worden, aangezien het wereldwijd bij allerlei sociale en etnische groepen is vastgesteld, enkele uitzonderingen daargelaten. Hierover merken de auteurs in de conclusies op dat 'mensen ernaar neigen bij het interpreteren van de hen omringende werkelijkheid het zelfbeeld van de eigen groep te gebruiken als de maatstaf voor alle dingen. Het andere wordt beoordeeld aan de hand van het bekende'.

Willems en Cottaar hebben een lang pad afgelegd om tot deze belangwekkende bevinding te komen. Zij hadden zich evenwel veel werk kunnen besparen wanneer zij hadden aangesloten bij reeds bestaande theoretische kennis inzake ethnocentrisme. Dan hadden zij hun bevinding als uitgangspunt kunnen nemen teneinde hun materiaal gericht te kunnen ordenen en analyseren. Nu schuiven zij de relevante literatuur eenvoudig terzijde terwijl hun definitie van beelden nota bene zeer grote overeenkomst vertoont met gangbare definities van stereotypen, vooroordelen en verwante begrippen. Kortom, zij vinden op een moeizame manier een theoretisch wiel uit dat al gemeengoed is en bovendien al veel empirische fundamenten heeft.

Een ernstig probleem in de studie is de pretentie dat de beelden die bij de geïnterviewden zijn aangetroffen, wellicht ook bij anderen zijn aan te treffen, met andere woorden, gegeneraliseerd mogen worden naar alle leden van de onderzochte minderheidsgroepen. Het belangrijkste argument daarvoor is dat er met enkele Molukse en Chinese sleutelinformanten gesprekken zijn gevoerd. Deze empirische basis is wel erg zwak zodat elke generalisatie natuurlijk uit den boze is.

Willems en Cottaar hebben een boek afgeleverd waarin veel informatie zeer leesbaar en lezenswaard is geordend. Daarmee kan de theoretische en empirische armoede ervan helaas niet gecompenseerd worden.

Peer Scheepers

J. Habermas, **Recht en Moraal**. Kok Agora, Kampen 1988, 127 p.

De verzorgingsstaat is toe aan 'sociale vernieuwing'. Naast zorg voor achtergebleven groepen gaat het om 'nieuwe vormen van solidariteit' en 'herschikking van verantwoordelijkheden'. Het middel hiertoe is een revitalisatie van het maatschappelijk middenveld, een nieuwe bemiddeling tussen staat en burger. Aldus bezien betekent sociale vernieuwing ook en vooral 'culturele' vernieuwing. De sociale wetenschappen kunnen hiertoe bijdragen door bij voorbeeld de omvang van de kwaal vast te stellen. We kunnen hierbij denken aan Bellahs onderzoek naar individualisering en betrokkenheid. Maar ook de theoretische vraag naar de speelruimte van een hernieuwd middenveld verdient aandacht. In dit